

Саха тылыгар алтыс кылаас бырагыраамматнан ааттары үөрэтэбит: аат тыл, даҕаанын аат, солбуйар аат, ахсаан аат.

Күндү үөрэнээччилэр!

Бу үөрэх дылыгар эн саха тылыгар экзамен туттарабын. Бэлэмнэнэргэр бу бэлэм үөрэтэр-өйдөтөр араас соруудахтаах тиһик көмөлөһүө. Бу тургутукка биһиги ааттары сынынан үөрэтиэхпит. Ааттар өйдөбүллэрэ, араастара, үөскүүр сыһыарыылара, таба суруйуу, этиигэ ханнык баҕарар этии чилиэнэ буолуулара,

Бу соруудахтары таба толороргор эн үөрэх сүрүн төрүттэрин инэринэн билэр-көрөр, салайынар-дьаһанар сатабылгын сайыннарабын.

Бу дьарык эн экзамены ситиһиилээхтик туттараргар көмөлөһүө диин эрэнэбит..

№ 1. Аат тыл саха тылыгар саамай тутаах бөлөх буолар. Тугу бэлиэтирийд ?

1. Барамай, тыынар тыыннаах, айылҕа көстүүтэ, хайаанын аата.

2. Барамай эбэтэр көстүү бэлиэтин көрдөрөр тыл.

3. Барамай ахсаанын уонна чыыһыланы бэлиэтиир тыл

4. Аат саҥа чаанын оннугар туттуллар саҥа чааһа.

Сөптөөх эппиэт: Барамай, тыынар тыыннаах, айылҕа көстүүтэ, хайаанын аата.

№ 2. Аат тыл ханнык ыйытыгыга хоруйдууруй?

1. Хайа? ханнаабы? хаһаангы? туохтаах?

2. Хаһыс? хастыы? хаһыа? хас гыммыт хаһа?

3. Ким? киминэй? хайдах? хаһан?

4. Ким? туох? кимнэ? киминэхэ? кимтэн? кимниин?

Сөптөөх эппиэт: Ким? туох? кимнэ? киминэхэ? кимтэн? кимниин?

№ 3. Биһигини тулалыыр араас барамайы, өйдөбүлү, көстүүнү түмэн, бөлөхтөөн бэлиэтиир аат тыл

1. Барамай

2. Тардыылаах аат

3. Уопсай аат

4. Анал аат.

Сөптөөх эппиэт: Уопсай аат

№ 4. Аат тыл морпологуйалыы бэлиэтин көрдөрөр тыллары бул.

1. Хаачыстыба, кээмэй, өн, дьүһүн, тас быһыыта.

2. Уопсай, анал, түһүк, ахсаан, тардыы

3. Судургу, төһө, кэрискэ, үллэһик, бытархай.

4. Сирэй, тардыылаах, бэйэни, ыйар, ыйытар.

Сөптөөх эппиэт: Уопсай, анал, түһүк, ахсаан, тардыы

№ 5. Биир чопчу барамайы арааран ааттыыр аат тыл

1. Барамай

2. Тардыылаах аат

3. Уопсай аат

4. Анал аат.

Сөптөөх эппиэт: Анал аат

№ 6. Аат тыл түһүгүнэн бэрээдэгинэн ырытыллыбыт эрээтин бул

1. От,отто, окко, оту, оттон, отунан, оттуун, оттооѳор

2. От, отто, окко, оту, оттон, отунан, оттуун, оттооѳор

3. От,отто, окко, оту, отунан, оттуун, оттон оттооѳор

4. От,отто, отунан, окко, оту, оттон, оттуун, оттооѳор

Сөптөөх эппиэт: От, отто, окко, оту, оттон, отунан, оттуун, оттооѳор

№ 7. Сыһыарыы көмөтүнэн үөскээбит аат тыллары бул

1. Элэккэй, сайдам, дьалбаа, үһүс, бардам, хорсун, көнөс.

2. Маныһыт, чуораанчык, суруксут,тохтобул, билии.

3. Тымныы, миэннэрэ, маннык, хаһыс, бииргэ, сэттэ уон.

4. Кытархайдыны, амарах, күөх, оѳомсох, биирдии, миэннэрэ.

Сөптөөх эппиэт: Маныһыт, чуораанчык, суруксут,тохтобул, билии.

№ 8. Тардыылаах аатынан бэриллибит эрээти бул:

1. Худуоһунньук хартыыната,остуол, олоппос, ким да, бэйэбит.

2. Амма кыһа, ийэбит, атым, оѳус сыарѳата, кинигэ ойуута.

3. Билбэт ыалым, сырдык, ыраас, таайдара, суорат аһытыта.

4. Көрбөтөх дойдум,аахпатах хаһыатым, үс хос, халын.

Сөптөөх эппиэт: Амма кыһа, ийэбит, атым, оѳус сыарѳата, кинигэ ойуута.

№ 9. Элбэх хомуур ахсаан суолтатын биэрэр ньыма арааһа бэриллибит эрээтин бул.

1. Хонуу көѳөрбүт, уонча остуоллар, сэбирдэх көѳөрдө, кытыйа-хамыйах.

2. Бүдүрхай баттахтаах, кураан саѳаланна, элбэх кыһалѳалар, сүүс кырсалар.

3. Биэс тайах, аѳыйах паарта, сүбэ-ама, атах тарбаѳа, үүт дэлэйдэ.

4. Эти эттиир, сугуннар үүммүттэр, ардах абырыыр, хас да устудьуоннар.

Сөптөөх эппиэт:

Биэс тайах, аѳыйах паарта, сүбэ-ама, атах тарбаѳа, үүт дэлэйдэ.

№ 10. Аат тыл таба суруллубут эрээтин бул.

1. Аѳа Дойду сэриитин 1 истиэпэннээх уордьана, Ытык күөл,

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Наукатын академията, Төрөөбүт тыл күнэ, Тойон уйалаах.

3. Ил Түмэн, «Бочуот Знага» уордьан, Арассыһыа Үрдүкү суута, «Азия оѳолоро» оонньуу.

4. Аѳа дойду Улуу сэриитэ, Билии уопсастыба, Үөһээ Бүлүү, Сылгы Ыытар.

Сөптөөх эппиэт: Ил Түмэн, «Бочуот Знага» уордьан, Арассыһыа Үрдүкү суута, «Азия оѳолоро» оонньуу.

№ 11. Даџааһын аат өйдөбүлүн быһаарар эрээти бул.

1. Аат сана чааһын оннугар туттуллар сана чааһа.
 2. Барамай эбэтэр көстүү бэлиэтин көрдөрөр тыл.
 3. Барамай, тыынар тыыннаах, айылҕа көстүүтэ, хайааһын аата.
 4. Барамай ахсаанын уонна чыыһыланы бэлиэтиир тыл
- Сөптөөх эппиэт: Барамай эбэтэр көстүү бэлиэтин көрдөрөр тыл.

№ 12. Даџааһын аат суолтатынан хаачыстыба даџааһыннарын бул

1. Мин, эйиэнэ, бэйэм, бу, ити, бачча, итиччэ, оннук.
 2. Алтыс, тыһыынча, биэс-алта, чаас чиэппэрэ, үс гыммыт биирэ.
 3. Сана, төгүрүк, улахан, саһархай, саадьяҕай, эйэбэс, оџомсох.
 4. Алаас, бэдэр, таай, хоноһо, ыттарым, ырыаһыт, утуйуу
- Сөптөөх эппиэт: Сана, төгүрүк, улахан, саһархай, саадьяҕай, эйэбэс, оџомсох.

№ 13. Даџааһын аат суолтатынан сыһыан даџааһыннарын бул

1. Ньолбоџор, кыра, атаах, өмүрэх.
 2. Хап-хара, сабыс-сана, олус улахан, наһаа үчүгэй.
 3. Ойуурдааџы, сайынны, доџордоох.
 4. Эргэ, этиһиик, орто, эриэн, үчүгэй.
- Сөптөөх эппиэт: Ойуурдааџы, сайынны, доџордоох.

№ 14. Даџааһын аат этиигэ быһаарыы буолбут эрээтин бул

1. Күүстээх киһи, былыргы кэм, кэйиик оџус.
 2. Иһит кэһиэхтээх, улахан кытыһа, мин күүстээхпин.
 3. Мин доруобайбын, эдэр киһи, норуодунай худуоһунньук.
 4. Өрүс уорааннаах, мин үөрэхтээхпин, эн үчүгэйгин.
- Сөптөөх эппиэт: Күүстээх киһи, былыргы кэм, кэйиик оџус.

№ 15. Үөскээбит даџааһын аат эрээтин бул

1. Икки-үс, мөлүйүүн, уон үс, уон гыммыт иккитэ, сүүсчэкэ.
 2. Дуобатчыт, талыы, оттооһун, алџааһын, утуйуу, оџоком.
 3. Дьизэлээх, сыллааџы, ытырыык, маадьяџар, оџомсох.
 4. Кини, миэнэ, маннык, оччолорго, бары барыта, хайа эрэ.
- Сөптөөх эппиэт: Дьизэлээх, сыллааџы, ытырыык, маадьяџар, оџомсох

№ 16. Ураты халыыптаах даџааһын эрээтин бул

1. Уйгу-быйан, кип-киэн, күндүттэн күндү, туус манан, эдэркээн.
 2. Ыас хара, итэбэйимтиэ, куттас, кыһыл, булугас, уһун үйэлээх.
 3. Кырдыаџас, тыатааџы, бэлиэлээх, ыраахтааџы, өстөөх.
 4. Өйдөөх, албын-түөкэй, бэбэһээнни, бөдөн, тымныы.
- Сөптөөх эппиэт: Уйгу-быйан, кип-киэн, күндүттэн күндү, туус манан, эдэркээн.

№ 17. Таба суруллубут даџааһыннаах эрээти бул

1. Физическэй, сарсыардааны, соторутааны, алларааны.
 2. Түүнү, былыттаах, синньигэс, медицинскэй,
 3. Бэбэһээнни, ыңыырдаах, күһүннү, мааџынны.
 4. Сайынны, кыһынны, сарсыардаанны, киэһээнни
- Сөптөөх эппиэт: Сайынны, кыһынны, сарсыардаанны, киэһээнни

№ 18. Нууччалыы таба суруллубут дабааһын эрээтин бул

1. Тульской, гвардейской, физической, Горькой, Тихэй.
 2. Олимпийской, медицинскэй, Чусовской, Московской.
 3. Орловской, химической, Донской, Польской, реактивной.
 4. Курской, Сэбиэскэй, Калининскэй, геологической,
- Сөптөөх эппиэт: Олимпийской, медицинскэй, Чусовской, Московской.**

№ 19. Аттарыы ньыматынан бэриллибит дабааһын эрээтин бул

1. Үүт манан, ыас хара, харанга кыһыл, амарах санаалаах.
 2. Кырачаан, сатабай, кэрэ, сыллаабы, быһаҕас.
 3. Уруумсах, кэрэ сэбэрэлээх, ньылаҕар, чарылас, хантаҕар.
 4. Ойуурдаабы, хаардаах, уйгу-быйан, тобус-толору.
- Сөптөөх эппиэт: Үүт манан, ыас хара, харанга кыһыл, амарах санаалаах.**

№ 20. Киһи майгытын-сигилитин бэлиэтиир сомоҕо домохтодоох эрээти бул

1. Тыла мүүттээх, киһи аймах баайа – оҕо.
 2. Икки сирэй, тыа сирэ-омук олоҕун силиһэ-мутуга.
 3. Сытар ынабы туруорбат, кыһыл тылынан кыыраар, сирэй-көрбөх.
 4. Дьолун баар – дьобус ытыскар, кинитэ суох сир дьүдэйэр.
- Сөптөөх эппиэт: Сытар ынабы туруорбат, кыһыл тылынан кыыраар, сирэй-көрбөх**

№ 21. Солбуйар аат суолтатын бул.

1. Барамай ахсаанын уонна чыыһыланы бэлиэтиир тыл
 2. Барамай эбэтэр көстүү бэлиэтин көрдөрөр тыл.
 3. Аат сана чааһын оннугар туттуллар сана чааһа.
 4. Барамай, тыынар тыыннаах, айылҕа көстүүтэ, хайааһын аата.
- Сөптөөх эппиэт: Аат сана чааһын оннугар туттуллар сана чааһа.**

№ 22. Солбуйар аат араастарын бул

1. Сирэй, тардыылаах, бэйэни, ыйар, ыйытар, быһаарыылаах, быһаарыыта суох, хомуур.
2. Уопсай, анал, ахсаан, түһүк, тардыы халыыба, барамай, өйдөбүл.
3. Хаачыстыбата, тас быһыыта, кээмэйэ, өнгө, дьүһүнэ, майгы уратыта, киһи ураты хаачыстыбата.
4. Төһө, кэрискэ, үллэһик, хомуур, барыллааһын, бытархай.

Сөптөөх эппиэт: Сирэй, тардыылаах, бэйэни, ыйар, ыйытар, быһаарыылаах, быһаарыыта суох, хомуур.

№ 23. Саха тылын литературнай нуорматыгар киирбэт тыллары бул.

1. Эһиги, кини, эйигин, бэйэлэрэ, туох?
 2. Миэхэбэ, эйиэхэбэ, биһи, эһи.
 3. Маннык, оннук, бэйэтэ, миэннэрэ, ханнаабы ?
 4. Эн, эһиэнэ, кинилэр кизннэрэ, оччо, хайдах?
- Сөптөөх эппиэт: Миэхэбэ, эйиэхэбэ, биһи, эһи.**

№ 24. Соботох киһини көрөн туран, туһаайан этэн саха төрүт үгэһин кэһэр солбуйар ааты бул

1. Эйиэхэ.
2. Эйигиттэн

3. Эһиги.

4. Эһ.

Сөптөөх эһиэт: Эһиги.

№. 25. Барыта диэн хомуур солбуйар аат тыл атын тылы кытта биир ахсаанга ситимнээр ситими бул

1. Бары үөрэнээччилэр билэллэр

2. Үөрэнээччи барыта билэр

3. Үөрэнээччилэр бары билэллэр.

4. Үөрэнээччи барыта билэллэр.

**Работа Алексеевой Акулины Гаврильевны учителя родного языка и литературы
Мастахской средней школы Вилюйского улуса.**

К.т 89681506063